

פרשת יתרו תש"פ

וישמע יתרו

לעי"ג דוד בן גבריאל ופשה ד"ל
In memory of Daniel Laitman

שמות פרק י"ח

(א) וישמע יתרו לחן מדין חתן משה את כל אשר עשה אלהים למשה ולישראל עמו כי הוציא יקוק את ישראל ממצרים: (ב) ויקח יתרו חתן משה את צפורה אשת משה אחר שלוחיה: (ג) ואת שני בניה אשר שם האחד גרשם כי אמר גר הייתי בארץ נכריה: (ד) ושם האחד אליעזר כי אלהי אבי בעזרי ויצלני מחרב פרעה: (ה) ויבא יתרו חתן משה ובניו ואשתו אל משה אל המדבר אשר הוא חנה שם הר האלהים: (ו) ויאמר אל משה אני חתנדך יתרו בן אלידך ואשתך ושני בניה עמה: (ז) ויצא משה לקראת חתנו וישתחו וישק לו וישאלו איש לרעהו לשלום ויבאו האלהים: (ח) ויספר משה לחתנו את כל אשר עשה יקוק לפרעה ולמצרים על אודת ישראל את כל התלאה אשר מצאתם בדרך ויצלם יקוק: (ט) ויחד יתרו על כל הטובה אשר עשה יקוק לישראל אשר הצילו מיד מצרים: [. . .]

(יג) ויהי ממחרת וישב משה לשפט את העם ויעמד העם על משה מן הבקר עד הערב: (יד) וירא חתן משה את כל אשר הוא עשה לעם ויאמר מה הדבר הזה אשר אתה עשה לעם מדוע אתה יושב לבדך וכל העם נצב עליך מן בקר עד ערב: (טו) ויאמר משה לחתנו כי יבא אלי העם לדרוש אלהים: (טז) כי יהיה להם דבר בא אלי ושפטתי בין איש ובין רעהו והודעתני את חקי האלהים ואת תורתיו: (יז) ויאמר חתן משה אליו לא טוב הדבר אשר אתה עשה: (יח) נבל תבל גם אתה גם העם הזה אשר עמך כי כבד ממך הדבר לא תוכל עשהו לבדך: (יט) עתה שמע בקלי איעצך ויהי אלהים עמך יהיה אתה לעם מול האלהים והבאת אתה את הדברים אל האלהים: (כ) והזהרת אתה את החקים ואת התורות והודעת להם את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו: (כא) ואתה תחזה מפל העם אנשי חיל יראי אלהים אנשי אמת שגאי בצע ושמת עליהם שרי אלפים שרי מאות שרי חמשים ושרי עשרות: (כב) ושפטו את העם בכל עת והיה כל הדבר הגדל וביאו אליך וכל הדבר הקטן ישפטו הם והקל מעליך ונשאו אתך: (כג) אם את הדבר הזה תעשה וצדק אלהים ויכלת עמך וגם כל העם הזה על מקמו בא בשלום:

רש"י
(א) וישמע יתרו - מה שמועה שמע ובה, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק: יתרו - שבע שמות נקראו לו רעואל, יתרו, יתרו, חובב, חבר, קיני, פוטיאל. יתרו, על שם שיתר פרשה אחת בתורה (להלן פסוק כא) ואתה תחזה. יתרו לכשנתגייר וקיים המצות הוסיפו לו אות אחת על שמו. חובב שחבב את התורה. וחובב הוא יתרו, שנאמר (שופטים ד יא) מבני חובב חותן משה. ויש אומרים רעואל אביו של יתרו היה, ומה הוא אומר (שמות ב יח) ותבאנה אל רעואל אביהן, שהתינוקות קורין לאבי אביהן אבא. בספרי: **חתן משה** - כאן היה יתרו מתכבד במשה, אני חותן המלך ולשעבר היה משה תולה הגדולה בחמיו, שנאמר (שמות ד יח) וישב אל יתרו חותנו: **למשה ולישראל** - שקול משה כנגד כל ישראל: **את כל אשר עשה** - להם בירידת המן ובבאר ובעמלק: **כי הוציא ה' וגו'** - זו גדולה על כולם: (ב) **אחר שלוחיה** - כשאמר לו הקדוש ברוך הוא במדין (שמות ד יט) לך שוב מצרימה, (שם כ) ויקח משה את אשתו ואת בניו גוי ויצא אחרון לקראתו, (שם כז) ויפגשוהו בהר האלהים. אמר לו מי הם הללו. אמר לו זו היא אשתי שנשאתי במדין ואלו בני. אמר לו והיכן אתה מוליכן. אמר לו למצרים. אמר לו על הראשונים אנו מצטערים ואתה בא להוסיף עליהם. אמר לה לכי אל בית אביך, נטלה שני בניה והלכה לה: (ד) **ויצלני מחרב פרעה** - כשגילו דתן ואבירם על דבר המצרי ובקש להרוג את משה, נעשה צוארו כעמוד של שיש: (ה) **אל המדבר** - אף אנו יודעין שבמדבר היו, אלא בשבחו של יתרו דבר הכתוב, שהיה יושב בכבודו של עולם ונדבו לבו לצאת אל המדבר, מקום תהו, לשמוע דברי תורה: (ו) **ויאמר אל משה** - על ידי שליח: **אני חתנדך יתרו וגו'** - אם אין אתה יוצא בגיני צא בגין אשתך, ואם אין אתה יוצא בגין אשתך צא בגין שני בניה: (ז) **ויצא משה** - כבוד גדול נתכבד יתרו באותה שעה, כיון שיצא משה יצא אחרון נדב ואביהוא, ומי הוא שראה את אלו יוצאין ולא יצא: **וישתחו וישק לו** - איני יודע מי השתחוה למי, כשהוא אומר איש לרעהו, מי הקרוי איש, זה משה, שנאמר (במדבר יב ג) והאיש משה: (ח) **ויספר משה לחתנו** - למשך את לבו לקרבו לתורה: **את כל התלאה** - שעל הים ושל עמלק: **התלאה** - למייד אליי מן היסוד של התיבה והתינו הוא תיקון ויסוד הנופל ממנו לפרקים, וכן תרומה, תנופה, תקומה, תנואה: (ט) **ויחד יתרו** - וישמח יתרו, זהו פשוטו ומדרשו נעשה בשרו חדודין חדודין, מיצר על איבוד מצרים, היינו דאמרי אינשי גיורא עד עשרה דרי לא תבזי ארמאה באפיה: **על כל הטובה** - טובת המן והבאר והתורה. ועל כולן אשר הצילו מיד מצרים, עד עכשיו לא היה עבד

יכול לברוח ממצרים, שהיתה הארץ מסוגרת, ואלו יצאו ששים רבוא: (יג) **ויהי ממחרת** - מוצאי יום הכיפורים היה, כך שנינו בספרי, ומהו ממחרת, למחרת רדתו מן ההר. ועל כרחק אי אפשר לומר אלא ממחרת יום הכיפורים, שהרי קודם מתן תורה אי אפשר לומר (פסוק טז) והודעתני את חקי וגו', ומשנתנה תורה עד יום הכיפורים לא שב משה לשפט את העם, שהרי שבעה עשר בתמוז ירד ושב אתה לחות, ולמחר עלה בהשכמה ושהה שמונים יום וירד ביום הכיפורים. ואין פרשה זו כתובה כסדר, שלא נאמר ויהי ממחרת עד שנה שניה, אף לדברי האומר יתרו קודם מתן תורה בא, שילוחו אל ארצו לא היה אלא עד שנה שניה, שהרי נאמר כאן (פסוק כז) וישלח משה את חותנו ומצינו במסע הדגלים שאמר לו משה (במדבר י כט) נוסעים אנחנו אל המקום וגו', (שם לא) אל נא תעזוב אותנו, ואם זו קודם מתן תורה, מששלחו והלך היכן מצינו שחזר ואם תאמר שם לא נאמר יתרו אלא חובב, ובנו של יתרו היה, הוא חובב הוא יתרו, שהרי כתיב (שופטים ד יא) מבני חובב חותן משה: **וישב משה וגו' ויעמד העם** - יושב כמלך וכולן עומדים, והוקשה הדבר ליתרו שהיה מזלזל בכבודן של ישראל והוכיחו על כך, שנאמר (פסוק יד) מדוע אתה יושב לבדך וכלם נצבים: **מן הבקר עד הערב** - אפשר לומר כן, אלא כל דין שדן דין אמת לאמיתו אפילו שעה אחת, מעלה עליו הכתוב כאילו עוסק בתורה כל היום, וכאלו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, שנאמר בו (בראשית א ה) ויהי ערב ויהי בקר יום אחד: (טו) **כי יבא** - כמו כי בא, לשון הווה: **לדרש אלהים** - כתרגומו למתבע אולפן, לשאלו תלמוד מפי הגבורה: (טז) **כי יהיה להם דבר בא** - מי שיהיה לו דבר בא אלי: (יז) **ויאמר חתן משה** - דרך כבוד קוראו הכתוב חותנו של מלך: (יח) **נבל תבל** - כתרגומו. ולשונו לשון כמישה פליישטרייך בלעז [לכמוש]. כמו (ירמיה ח יג) והעלה נבל, (ישעיה לד ד) כנבול עלה מגפר וגו', שהוא כמוש על ידי חמה ועל ידי קרח, וכחו תש ונלאה: **גם אתה** - לרבות אהרן וחור ושבעים זקנים: **כי כבד ממך** - כובדו רב יותר מכחך: (יט) **איעצך ויהי אלהים עמך** - בעצה, אמר לו צא המלך בגבורה: **היה אתה לעם מול האלהים** - שליח ומליץ בינותם למקום, ושואל משפטים מאתו: **את הדברים** - דברי ריבונות: (כא) **ואתה תחזה** - ברוח הקודש שעליך: **אנשי חיל** - עשירים, שאין צריכין להחניף ולהכיר פנים: **אנשי אמת** - אלו בעלי הבטחה, שהם כדאי לסמוך על דבריהם, שעל ידי כן יהיו דבריהם נשמעין: **שגאי בצע** - ששונאין את ממונם בדין כההיא דאמרינן כל דיינא דמפקין ממונא מיניה בדינא לאו דיינא הוא: **שרי אלפים** - הם היו שש מאות שרים לשש מאות אלף: **שרי מאות** - ששת אלפים היו: **שרי חמשים** - שנים עשר אלף: **שרי עשרות** - ששים אלף: (כב) **ושפטו** - וידונו, לשון צווי: **והקל מעליך** - דבר זה להקל מעליך. והקל, כמו (שמות ח יא) והכבד את לבו, (מלכים ב ג כד) והכות את מואב, לשון הווה: (כג) **וצדק אלהים ויכלת עמך** - המלך בגבורה אם יצוה אותך לעשות כך תוכל עמוד, ואם יעכב על ידך לא תוכל לעמוד: **וגם כל העם הזה** - אהרן נדב ואביהוא ושבעים זקנים הנלוים עתה עמך:

במדבר פרק י'

(כט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחַבֵּב בֶּן רְעוּאֵל הַמְדִינִי חֹתֵן מֹשֶׁה נֹסְעִים אֲנַחְנוּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר יְקֹנֵק אֹתוֹ אֲתָנוּ לָכֶם לָכֶה אֲתָנוּ וְהִטְבְּנוּ לָךְ כִּי יְקֹנֵק דָּבָר טוֹב עַל יִשְׂרָאֵל: (ל) וַיֹּאמֶר אֵלָיו לֹא אֵלָךְ כִּי אִם אֶל אֶרְצִי וְאֶל מוֹלְדֹתַי אֵלָךְ: (לא) וַיֹּאמֶר אֵל נָא תַעֲזֹב אֲתָנוּ כִּי עַל כֵּן יִדְעֶתָ חֲנֻתֵנוּ בַּמִּדְבָּר וְהֵייתָ לָנוּ לְעֵינַיִם: (לב) וְהִיָּה כִּי תֵלֵךְ עִמָּנוּ וְהִיָּה הַטוֹב הַהוּא אֲשֶׁר יֵיטִיב יְקֹנֵק עִמָּנוּ וְהִטְבְּנוּ לָךְ: (לג) וַיִּסְעוּ מֵהַר יְקֹנֵק דָּרָךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים וְאַרְוֹן בְּרִית יְקֹנֵק נֹסֵעַ לְפָנֵיהֶם דָּרָךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לְתוֹר לָהֶם מְנוּחָה: (לד) וַעֲנֵן יְקֹנֵק עֲלֵיהֶם יוֹמָם בְּנִסְעָם מִן הַמַּחֲנֶה:

רש"י

(כט) **חובב** - הוא יתרו, שנאמר (שופטים ד, יא) מבני חובב חותן משה, ומה תלמוד לומר (שמות ב, יח) ותבאנה אל רעואל אביהו, מלמד שהתינוקות קורין לאבי אביהן אבא. ושמות הרבה [ושני שמות] היו לו יתר על שם שיתר פרשה אחת בתורה. חובב על שחבב את התורה וכו': **נסעים אנחנו אל המקום** - מיד עד שלשה ימים אנו נכנסין לארץ, שבמסע זה הראשון נסעו על מנת להכנס לארץ ישראל, אלא שחטאו במתאווננים. ומפני מה שתף משה עצמו עמהם, שעדיין לא נגזרה גזרה עליו וכסבור שהוא נכנס: (ל) **אל ארצי ואל מולדתי** - אם בשביל נכסי, אם בשביל משפחתי: (לא) **אל נא תעזב** - אין נא אלא לשון בקשה, שלא יאמרו לא נתגייר יתרו מחבה, סבור היה שיש לגרים חלק בארץ, עכשיו שראה שאין להם חלק הניחם והלך לו: **כי על כן ידעת חנותנו במדבר** - כי נאה לך לעשות זאת על אשר ידעת חנותנו במדבר וראית נסים וגבורות שנעשו לנו: **כי על כן ידעת** - כמו על אשר

רמב"י
(כט) **ויאמר משה לחבב** - כבר פירשתי (שמות ב טז) כי חובב שם חדש שקראו ליתרו כאשר שב לתורת ישראל, כי זה דרך כל המתגייר כי לעבדיו יקרא שם אחר. והנה משה חילה פניו ללכת עמהם ואמר לו סתם והטבנו לך - והוא חשב שיתנו לו מן השלל כסף וזהב ובגדים וצאן ובקר ולא תהיה לו נחלה בתוכם, ועל כן לא היה חפץ, וענה כי אם אל ארצי ואל מולדתי אלך - כי שם לי נחלה ונכסים וכבוד. אז אמר לו משה אל נא תעזב אתנו - כי מדעתך המדבר תהיה לנו לעינים בכבוש הארצות ותורנו הדרך אשר נעלה בה, ומכל הטוב ההוא אשר ייטיב ה' לנו נטיב לך, רמז לתת לו אחוזה בארץ טובה בשכרו על טרחו ועזרתו אשר יעזרם בכבוש הארץ. ועל דעתי כי נתרצה אליו בזה ועשה כן כאשר הזכרתי שם (שמות יח א), וכך אמרו בירושלמי (בכורים פ"א ה"ד) בני קיני חותן משה מביאין וקורין, דכתיב לכה אתנו והטבנו לך:

ידעת, כמו (בראשית לח, כו) כי על כן לא נתתיה לשלה בני, כי על כן עברתם (שם יח, ה), כי על כן באו (שם יט, ח), כי על כן ראיתי פניך (שם לג, י): **והיית לנו לעינים** - לשון עבר כתרגומו. דבר אחר לשון עתיד, כל דבר ודבר שיתעלם מעינינו תהיה מאיר עינינו. דבר אחר שתהא חביב עלינו כגלגל עינינו, שנאמר (דברים י, יט) ואהבתם את הגר: (לב) **והיה הטוב ההוא וגו'** - מה טובה הטיבו לו, אמרו כשהיו ישראל מחלקין את הארץ היה דושנה של יריחו חמש מאות אמה על ת"ק אמה והניחוהו מלחלוק, אמרו מי שיבנה בית המקדש בחלקו הוא יטלנו, בין כך ובין כך נתנוהו לבני יתרו ליונדב בן רכב, שנאמר ובני קני חותן משה עלו מעיר התמרים וגו' (שופטים א, טז): **לג) דרך שלשת ימים** - מהלך שלשת ימים הלכו ביום אחד, שהיה הקדוש ברוך הוא חפץ להכניסם לארץ מיד: **וארון ברית ה' נסע לפניו דרך שלשת ימים** - זה הארון היוצא עמהם למלחמה ובו שברי לוחות מונחים ומקדים לפניו דרך שלשת ימים לתקן להם מקום חנייה: (לד) **וענן ה' עליהם יומם** - שבעה עננים כתובים במסעיהם. ארבע מארבע רוחות, ואחד למעלה, ואחד למטה, ואחד לפניו מנמיך את הגבוה ומגביה את הנמוך והורג נחשים ועקרבים: **מן המחנה** - ממקום חנייתו:

שופטים פרק א פסוק טז

וּבְנֵי קִינֵי חֹתֵן מֹשֶׁה עָלוּ מְעִיר הַתְּמָרִים אֶת בְּנֵי יְהוּדָה מִדְּבַר יְהוּדָה אֲשֶׁר בְּגִבְבֵי עֲרֹד וַיֵּלֶךְ וַיֵּשֶׁב אֶת הָעָם:

רש"י

מעיר התמרים - היא יריחו שניתן להם דושנה של יריחו לאוכלה עד שיבנה בית המקדש ומי שיבנה בית הבחירה בחלקו יטלנה כדי שיהא לכל ישראל חלק בבית הבחירה ונתנוה לבני יתרו ת"מ שנה והתלמידים שבהם הניחוהו והלכו אצל עתניאל בן קנז הוא יעבץ במדבר יהודה אשר בנגב ערד ללמוד תורה: **וישב את העם** - עם התלמידים היושבים לפניו הוא בקש מאת הקדוש ברוך הוא שיומין לו תלמידים הגונים שנאמר ויקרא יעבץ לאלהים וגו' וזימן לו החסידים הללו:

מצודת דוד

קיני - הוא יתרו אשר היה חותן משה: **עלו מעיר התמרים** - כי שמה ישבו בין הכנענים וכשבאו בני יהודה להלחם בס קראו לשלום לבני קיני ועלו משם ללכת עם בני יהודה למדבר יהודה וכו': **וילך וישב** - קרא כל בני המשפחה כולה בלשון יחיד וכן יאמר נא ישראל (תהלים קי"ח): **את העם** - עם בני יהודה: